

Yrkande
2024-09-05

M, D, L, KD

Yrkande angående - Remiss från Socialdepartementet - En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten

Förslag till beslut
I kommunstyrelsen

1. Följande lydelse i det föreslagna yttrandet från Göteborgs stad ändras:

Från:

”Göteborgs Stad delar utredningens bedömningar förutom vad avser förslaget om att särskild avgift ska vara kvar i sin nuvarande utformning. Övriga förslag bidrar till att öka den enskildes rättssäkerhet vid insatser inom socialtjänstens verksamheter genom att tillsynen blir mer effektiv.”

Till:

”Göteborgs stad delar utredningens bedömningar. Förslagen anses bidra till att öka den enskildes rättssäkerhet vid insatser inom socialtjänstens verksamheter genom att tillsynen blir mer effektiv.”

2. Texten från rubriken “Särskild avgift vid ej verkställda beslut” fram till rubriken “Kommunernas rapportering av ej verkställda beslut” stryks.

Yrkande

Vi står bakom förslaget om att särskild avgift ska vara kvar i sin nuvarande utformning.

Yttrande

2024-09-06

Ärende nr: SLK-2024-00560

Yttrande angående – Remiss från Socialdepartementet - En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25)

Sverigedemokraterna ser positivt på förslaget om att utöka kommunens anmälningsskyldighet, vilket vi anser kan bidra till ökad rättssäkerhet och kvalitet inom socialtjänsten. Det blir viktigt att säkerställa hur denna skyldighet konkret kommer att efterlevas i praktiken. Vi efterlyser tydlighet kring vilka personer inom kommunen som kommer att inneha de befattningar som medför ett ansvar att anmäla. Det är viktigt att de som får detta ansvar har både den utbildning och de verktyg som krävs för att fullgöra sina uppgifter på ett effektivt och rättssäkert sätt.

När det gäller visselblåarsystemet anser vi att det finns brister i hur detta system hanteras inom kommunen. Många medarbetare har inte tillräcklig kännedom om systemet, vilket riskerar att minska dess avsedda effekt. Det är av stor vikt att kommunen prioriterar utbildning och informationsspridning kring visselblåarsystemet, på samma sätt som man har engagerat sig i att informera om anmälningar av kränkningar och särbehandling. Medarbetarna måste förstå hur systemet fungerar och vilka skydd det erbjuder, så att de vågar rapportera missförhållanden utan rädsla för repressalier.

Vi ställer oss positiva till förslaget om höjda straffavgifter, då detta kan fungera avskräckande och på så vis stärka efterlevnaden av regelverket. Att nämna ordet "vite" kan bidra till att öka engagemanget hos de ansvariga, vilket vi ser som en fördel.

Sammanfattningsvis stödjer vi de föreslagna åtgärderna, men vill understryka vikten av tydlighet och utbildning för att säkerställa att de avsedda effekterna uppnås.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-08-15

Ärendenummer SLK-2024-00560

Handläggare

Britta Timan, Sara Linderup

Telefon: 031-368 04 56, 031-368 03 97

E-post: britta.timan@stadshuset.goteborg.se,
sara.linderup@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Socialdepartementet - En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remissen En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25), i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Socialdepartementet.

Sammanfattning

Göteborgs Stad har 2024-05-15 fått remissen En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25) för yttrande. Yttrandet ska vara Socialdepartementet tillhanda senast 2024-09-16.

Utredningen om en effektivare tillsyn över socialtjänsten lämnar ett antal förslag som syftar till att förbättra förutsättningarna för Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Förslagen omfattar ökade möjligheter att utöva tillsyn och ha möjlighet att ingripa när tillsynen visar på brister inom socialtjänst eller verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Utredningen föreslår bland annat att IVO ska få möjlighet att ta ut sanktionsavgifter på två avgränsade områden, att lämplighetsbedömning som IVO gör i samband med en ägar- och ledningsprövning ska omfatta den juridiska person som är sökande eller tillståndshavare samt att IVO omedelbart ska kunna återkalla ett tillstånd att bedriva verksamhet om tillståndet inte har utnyttjats under en sammanhängande tid av sex månader. Dessutom föreslås att kommuner ska bli skyldiga att anmäla till IVO när de gör väsentliga förändringar i egen anmälningsskyldig verksamhet samt att en utökad anmälningsskyldighet för kommunerna ska införas gällande om en kommun har uppmärksammat eller misstänker att en anlitad enskild utförare är olämplig på något sätt eller om det finns allvarliga brister i utförandet av verksamheten. Därutöver föreslår utredningen att reglerna om särskild avgift blir kvar oförändrade i sak.

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömningar förutom förslaget om att särskild avgift ska vara kvar i sin nuvarande utformning. Övriga förslag anses bidra till att öka den enskildes rättssäkerhet vid insatser inom socialtjänstens verksamheter samt ha positiv betydelse för det brottsförebyggande arbetet. Stadsledningskontoret lämnar dock ett antal synpunkter vilka bör omhändertas i det fortsatta arbetet med förslagen.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Justerade beloppsgränser för särskild avgift samt sanktionsavgift vid utebliven registerkontroll före anställning

I betänkandet föreslås att en justering av beloppsgränserna för särskild avgift ska genomföras. Den nedre gränsen föreslås höjas från 10 000 kronor till 15 000 kronor och den övre gränsen från 1 000 000 kronor till 1 500 000 kronor. En kommun kommer därutöver att kunna drabbas av sanktionsavgift vid utebliven registerkontroll före anställning. När det gäller underlåtelse att hämta in registerutdrag föreslår utredningen en avgift på 100 000 kronor per överträdelse. Avgiftens storlek blir känd på förhand vilket ger en god förutsebarhet. I undantagsfall kan avgiften sättas ned helt eller delvis, om det finns synnerliga skäl.

Genom att följa reglerna kan kommunerna helt undgå att betala sanktionsavgift. Någon finansiering för att täcka kostnader för eventuella regelöverträdelser anses inte lämpligt och föreslås därför inte.

Det är inte möjligt att i nuläget bedöma den samlade ekonomiska effekten för staden av utdömda särskilda avgifter och sanktionsavgifter då kostnaderna är avhängiga de eventuella överträdelser som nämnderna gör sig skyldig till i framtiden.

Utökad anmälningsskyldighet

Utredningen föreslår utökad anmälningsskyldighet till IVO för kommuner i två avseenden:

- Kommunen ska anmäla när den gör väsentliga förändringar i egen anmälningspliktig verksamhet, liksom när verksamheten upphör tillfälligt eller läggs ned.
- Kommunen ska anmäla om det finns anledning att anta att en enskild bedriver yrkesmässig verksamhet inom socialtjänsten utan erforderligt tillstånd, liksom om en tillståndshavares lämplighet för att bedriva sådan verksamhet kan ifrågasättas eller om allvarliga brister uppmärksammas i utförandet av verksamheten.

De två förslagen innebär nya skyldigheter för kommuner. Av finansieringsprincipen följer att förslagen ska finansieras om de nya uppgifterna antas medföra ökade kostnader för kommunerna. Utredningen gör dock bedömningen att kostnadsökningen är svår att förutse men de beräkningar som presenteras i utredningen visar att ökningen är så marginell att en finansiering inte behöver föreslås. Stadsledningskontoret delar denna bedömning.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

IVO har ett tillsynsuppdrag som spänner över en stor och viktig del av den offentliga förvaltningens kärnverksamheter. Här verkar offentliga, idéburna och privata aktörer för att utföra verksamhet som i huvudsak riktar sig till enskilda individer. Vård- och omsorgstagare, anhöriga med flera förväntar sig att vården och omsorgen är av god kvalitet och ges enligt de beslut som regeringen och riksdagen har fattat.

Statlig tillsyn är ett av flera verktyg för att kontrollera hur ansvariga huvudmän och utförare bedriver verksamheten i förhållande till lagar och andra bindande föreskrifter på området.

Stadsledningskontoret gör bedömningen att förslagen om utökad anmälningsskyldighet för kommuner, möjligheten att förbjuda olovliga verksamheter, att lämplighetsprövningen ska gällande även den juridiska personen, möjligheten att återkalla tillstånd för vilande verksamheter och stöd till kommunernas avtalsuppföljning kan bidra till en ökad kvalitet för de individer som är i behov av socialtjänstens insatser. Tillsynen kan till exempel leda till att oseriösa aktörer inte kan etablera sig och verka på marknaden, samt minska möjligheten att begå välfärdsbrott. Förslagen bedöms ha positiv betydelse för det brottsförebyggande arbetet. IVO får större möjligheter att ingripa mot misstänkt oseriösa aktörer och får mer kunskap om vilka verksamheter som kan behöva granskas.

Förslagen kan också leda till att barn, unga och vuxna i större utsträckning får den vård och omsorg som de behöver och har rätt till, samt att den utförs rättssäkert och med god kvalitet. Tillsynen bör också kompletteras med kvalitetsgranskningar som innehåller rekommendationer för hur kvaliteten och arbetet kan förbättras.

Bilagor

1. Sammanfattning av En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25)
2. Förslag till yttrande

Ärendet

Göteborgs Stad har 2024-05-15 fått remissen En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25) för yttrande. Yttrandet ska vara Socialdepartementet tillhanda senast 2024-09-16.

Beskrivning av ärendet

Beredning av ärendet

Ärendet har, på grund av att svarstiden främst infaller under sommarmånaderna, inte kunnat vidareremitterats till berörda nämnder. Stadsledningskontoret har därför inhämtat synpunkter från socialförvaltningarna Hisingen och Sydväst, äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen samt förvaltningen för funktionsstöd. Remissen har också skickats till socialförvaltningarna Centrum och Nordost för kännedom och eget ställningstagande till ett eventuellt yttrande. Yttranden har inkommit från socialförvaltningarna Hisingen och Sydväst, äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen samt förvaltningen för funktionsstöd.

Utredningens uppdrag

IVO har tillsyn över bland annat verksamhet enligt socialtjänstlagen (2001:453) och LSS. IVO ger även tillstånd till enskild verksamhet som omfattas av tillståndsplikt enligt dessa lagar. Det gäller bland annat hemtjänst, olika typer av hem för vård eller boende och personlig assistans.

Utredningen ska sammanfattningsvis undersöka och ta ställning till om IVO behöver bättre förutsättningar att utöva tillsyn över socialtjänst och verksamhet enligt LSS, och att ingripa när tillsynen visar på brister. Utredningen ska också analysera några förslag vidare som utredningen Framtidens socialtjänst (S 2017:03) lämnade i betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47).

Utredningens förslag och bedömningar i korthet

Särskild avgift vid ej verkställda beslut

I betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag föreslogs att reglerna i 16 kap. 6 a-6 e §§ socialtjänstlagen, gällande särskild avgift vid biståndsbeslut som inte har verkställts inom skälig tid, ska upphävas. Utredningen ansåg att orsakerna till att biståndsbeslut inte verkställs inom skälig tid främst är ett planerings- och resursproblem och att särskild avgift inte ger tillräckligt stor effekt för att framstå som motiverad.

I nu aktuell utredning görs dock bedömningen att reglerna om särskild avgift i socialtjänstlagen tjänar sitt syfte och inte bör upphävas. Utredningen konstaterar att om den särskilda avgiften avskaffas blir föreläggande det enda tillgängliga verktyget för IVO när en kommun inte verkställer ett beslut. Ett föreläggande kan vara pådrivande men har inte samma direkta kännbara verkan för kommunen som särskild avgift. Det kan också ta längre tid att utkräva ansvar och för brukare att få sin insats. Utredning menar att den särskilda avgiften används som det var tänkt, det vill säga som ett yttersta påtryckningsmedel för att få kommuner att verkställa sina beslut. Ett centralt argument i betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag är att avgiften kan avskaffas eftersom kommunen inte kan påverka sina resurser, sin personaltillgång och samhällsutvecklingen.

Utredningen anser dock att om kommunens offentliga åtagande är för tungt eller omöjligt, så är det inte ett problem som bör lösas genom att ta bort ett verktyg för IVO. Sammantaget bedömer utredningen att det saknas tungt vägande skäl för att avskaffa reglerna om särskild avgift, samtidigt som rättssäkerheten för enskilda skulle försämrats om reglerna tas bort. Utredningen föreslår enbart en justering av beloppsgränserna, med utgångspunkt i den allmänna prisutvecklingen. Den nedre beloppsgränsen föreslås därför höjas från 10 000 kronor till 15 000 kronor och den högre beloppsgränsen höjas från 1 000 000 kronor till 1 500 000 kronor.

I lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter föreslår regeringen, i motsats till förslaget i betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag som ligger till grund för lagrådsremissen, att nuvarande bestämmelser om särskild avgift ska föras över till den nya socialtjänstlagen oförändrade i sak.

Kommunernas rapportering av ej verkställda beslut

Utredningen gör bedömningen att det finns flera nackdelar med att ändra tidsintervallet för kommunernas rapportering av ej verkställda beslut. Dagens regler i socialtjänstlagen bör därför kvarstå oförändrade.

Sanktionsavgift vid underlåtelse att inhämta registerutdrag samt vid brott mot villkor som föreskrivs i verksamhetens tillstånd

Utredningen föreslår att den som bedriver verksamhet som står under tillsyn enligt socialtjänstlagen efter beslut av IVO ska betala en sanktionsavgift till staten ifall då

- det står klart att verksamheten har brutit mot villkor som föreskrivs i dess tillstånd eller
- huvudmannen har underlåtit att före anställning fullgöra skyldigheten att kontrollera Polismyndighetens misstanke- och belastningsregister i enlighet med vad som föreskrivs i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn.

Avgift enligt punkt 1 ska fastställas till högst 500 000 kronor. Sanktionsavgiften ska kunna sättas ned helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgift. Avgift enligt punkt 2 ska fastställas till 100 000 kronor per överträdelse. Om det finns synnerliga skäl ska avgiften kunna sättas ned helt eller delvis.

Det är vanligt att verksamheter bryter mot lagkraven att göra en registerkontroll av personal som ska anställas i verksamheter med barn och unga. Det gäller alla slags huvudmän och inte sällan rör det sig om återkommande brister.

Om en verksamhet underlåter att iaktta skyldigheterna gällande den lagstadgade registerkontrollen av personal vid boenden som tar emot barn och underlåtenheten är av allvarligt slag får IVO besluta att återkalla verksamhetens tillstånd eller förbjuda fortsatt verksamhet. Det finns exempel på att tillstånd har återkallats på denna grund men det krävs att underlåtenheten är av allvarligt slag. Förbud kan på motsvarande sätt i många fall framstå som alltför ingripande. En sanktionsavgift skulle därför kunna fylla en ny funktion vid den här typen av brist.

Utredningen föreslår också att en motsvarande regel om sanktionsavgift, med nödvändiga anpassningar, införs i en ny paragraf i LSS.

Utökad anmälningsskyldighet för kommuner

Anmälningsskyldighet vid väsentliga förändringar i anmälningspliktig verksamhet
Utredningen konstaterar att det är av central betydelse för IVO:s tillsyn att myndigheten har tillgång till korrekt information om verksamheterna i omsorgsregistret och när väsentlig information inte uppdateras blir omsorgsregistret inaktuellt. Utredningen föreslår därför att kommuner som bedriver anmälningspliktig verksamhet enligt socialtjänstlagen och LSS ska vara skyldiga att till IVO anmäla väsentliga förändringar i den anmälningspliktiga verksamheten, liksom när verksamheten upphör tillfälligt eller läggs ned.

Kommunal anmälningsplikt vid allvarliga brister med mera

Utredningen föreslår vidare att kommunerna ska vara skyldiga att anmäla till IVO

- om det finns anledning att anta att en enskild bedriver yrkesmässig verksamhet enligt socialtjänstlagen eller LSS utan tillstånd,
- om en tillståndshavares lämplighet för att bedriva sådan verksamhet kan ifrågasättas eller
- om allvarliga brister uppmärksammas i utförandet av verksamheten.

Olovliga verksamheter ska kunna förbjudas

Utredningen förslår att det i LSS och socialtjänstlagen införs nya bestämmelser med innebörden att en verksamhet som omfattas av tillståndsplikt enligt dessa lagar och som bedrivs olovligen får förbjudas omedelbart. Utredningen anser att detta är en viktig reglering för att inte oseriösa utförare ska kunna bedriva socialtjänst.

Lämplighetsprövning ska uttryckligen gälla även den juridiska personen

Utredningen gör bedömningen att vid en lämplighetsbedömning i samband med en ägar- och ledningsprövning enligt socialtjänstlagen eller LSS måste prövningen även omfatta den juridiska person som är sökande eller tillståndshavare. Eftersom rättsläget gällande lämplighetsprövning av juridisk person för närvarande är oklart, föreslås både socialtjänstlagen och LSS förtydligas så att en sådan prövning ska genomföras. Fördelarna med att brister kan knytas till den juridiska personen som sådan är att tillsynsmyndigheten kan åberopa brister som inte kan knytas direkt till någon av företrädarna. Förslaget bedöms underlätta tillståndsprövning och tillsyn.

Tillstånd ska kunna återkallas för vilande verksamheter

Utredningen gör bedömningen, att för att stärka kontrollen och förebygga missbruk bör en verksamhet med tillstånd inte kunna vara vilande under obegränsad tid. Utredningen föreslår att ett tillstånd att bedriva verksamhet enligt socialtjänstlagen eller LSS ska kunna återkallas utan föregående föreläggande även i den situationen att tillståndet inte har utnyttjats under en sammanhängande tid av sex månader. Förslaget bidrar till att förbättra förutsättningarna för att omsorgsregistret speglar de faktiskt aktiva verksamheterna och minskar risken för att utfärdade tillstånd för verksamheter ligger vilande under lång tid för att vid behov aktiveras i brottsliga upplägg.

Straffansvar i LSS vid verksamhet i strid med förbud

Det finns en omotiverad diskrepans mellan socialtjänstlagen och LSS i fråga om straffbarhet när en huvudman fortsätter att bedriva en verksamhet i strid med ett förbud

som IVO har meddelat. En sådan regel finns sedan länge i socialtjänstlagen. Eftersom sanktionsmöjligheterna bör vara så lika som möjligt föreslår utredningen en straffbestämmelse i LSS motsvaranden den som finns i socialtjänstlagen. Detta innebär att den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot ett förbud som har meddelats lagen kan dömas till böter.

Granska kommuners avtalsuppföljning genom tillsyn och ge vägledning om avtalens innehåll

Utredningen gör bedömningen att IVO inte bör ha i uppgift att genom tillsyn granska hur kommuner följer upp avtal som de har ingått med privata utförare om att utföra verksamhet inom socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. IVO bör heller inte ha i uppgift att ge kommuner råd och vägledning om innehållet i avtalen. Staten bör hellre bidra med stöd till kommunerna för alla delar i upphandlingsprocessen genom att Upphandlingsmyndigheten utvecklar sitt stöd för vård och omsorg.

Utredningen föreslår därför att Upphandlingsmyndigheten ges i uppdrag att uppdatera och utveckla tidigare framtaget stöd för vård- och omsorgssektorn. Stödet bör utvecklas i samverkan med bland andra IVO, Ekobrottsmyndigheten, SKR och Adda inköpscentral.

Utreda hur statlig kvalitetsgranskning skulle kunna införas som ny verksamhetsgren

Utredningen gör bedömningen att IVO bör ha möjlighet till kvalitetsgranskning som ett komplement till tillsyn. Tillsyn tar sikte på regelefterlevnad snarare än lärande och verksamhetsutveckling. Till skillnad från tillsyn ger kvalitetsgranskning möjlighet att granska och uttala sig om olika nivåer av kvalitet.

Utredningen bedömer att det finns vissa frågor som behöver utredas närmare för att kunna ta ställning till om kvalitetsgranskning lämpar sig på socialtjänstens område, och hur den i så fall bör utformas. Utredningen föreslår därför ett gemensamt uppdrag till IVO och Socialstyrelsen om att utreda förutsättningarna för statlig kvalitetsgranskning.

Remissinstansernas yttranden

Socialförvaltning Hisingen

Socialförvaltning Hisingen tillstyrker samtliga förslag förutom förslaget om att behålla nuvarande regler om särskild avgift vid ej verkställda beslut. I linje med betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag anser förvaltningen att väntetider främst är ett planerings- och resursproblem och att särskild avgift inte ger tillräckligt stor effekt och framstår som omotiverad. Förvaltningen anser vidare att en förlängd rapporteringsperiod från tre till sex månader för ej verkställda beslut som föreslås i betänkandet är en rimlig förändring. En sådan förändring kommer att minska den administrativa bördan, möjliggöra en effektivare användning av resurser, samtidigt som att nödvändig tillsyn och granskning av kommunerna bibehålls. Förvaltningen anger i övrigt att de delar socialförvaltning Sydväst yttrande vad avser bedömning av förslaget om granskning av kommuners avtalsuppföljning.

Socialförvaltning Sydväst

Förvaltningen ställer sig bakom betänkandet som helhet och menar att de åtgärder som föreslås skulle förbättra IVO:s förutsättningar att utöva tillsyn och ha möjlighet att ingripa när tillsynen visar på brister. Förvaltningen lämnar dock ett antal synpunkter på förslagen.

Sanktionsavgift vid underlåtelse att inhämta registerutdrag samt vid brott mot villkor som föreskrivs i verksamhetens tillstånd

Förvaltningen är positiv till förslagen om sanktionsavgift. Vad gäller förslaget om sanktionsavgift för privata utförare som bryter mot villkor i tillstånd i målgrupp beskriver förvaltningen dock att nuvarande tillstånd för exempelvis HVB barn och unga i många fall lämnar ett stort utrymme för tolkning och att tillstånden ser olika ut, utifrån när i tid ett tillstånd utfärdats. Det kan exempelvis innehålla äldre diagnoser som "DAMP" och otydliga problemformuleringar med utrymme för tolkning som "begynnande missbruk" eller "normbrytande beteende". Det finns också exempel på tillstånd som inte föreskriver någonting alls utöver ålder exempelvis "ungdomar 12-20 år". För att kunna genomföra utredningens förslag behövs enligt förvaltningen en likriktning av nuvarande tillstånd, samtidigt som det finns en risk med allt för strikta villkor i tillstånd.

En inte ovanlig svårighet för socialtjänsten vid placering av barn och unga är att barnet/den unge inte utretts av sjukvården och därmed kan sakna diagnos vilket, vid en strikt tillståndsbeskrivning, skulle kunna innebära att barnet/den unge kanske inte kan placeras "rätt" utifrån sin problematik. Det är inte heller ovanligt att inte all fakta är känd kring barnet/den unge vid placering och att ytterligare information om barnet/den unge framkommer efter att barnet/den unge placerats. Vid en strikt tillståndsbeskrivning skulle båda scenarierna kunna innebära att barnet/den unge skulle behöva flytta till ett annat HVB även om bedömning utifrån barnets bästa varit att de bott kvar.

Platsbristen på Statens institutionsstyrelse (SIS) har i flera fall inneburit att förvaltningen, för att kunna lösa en akut situation, placerat unga som egentligen skulle placerats på SIS på HVB. Vid en strikt tolkning skulle det kunna innebära att utföraren bryter mot villkor i tillstånd i fråga om målgrupper samtidigt som alternativ för placering saknas.

Det framgår av utredningen att det måste stå klart att verksamheten brustit mot tillståndet för att sanktionsavgift ska få tas ut samt att avsikten är att enbart uppsåtliga eller grovt oaktsamma överträdelser ska sanktioneras. Utifrån vad som framförts ovan är förvaltningens medskick att eventuella möjligheter till sanktionsavgift utifrån att utföraren brutit emot tillstånd i fråga om målgrupp behöver vara mycket tydligt utformade.

Lämplighetsprövning ska gälla även den juridiska personen

Förvaltningen är positiv till förslaget om att lämplighetsprövning ska gälla även den juridiska personen. Bolagets ägare och företrädare kan i dagsläget enkelt bytas ut när misskötsamhet upptäcks och då anses bristerna läkta. På så vis kan oseriösa verksamheter fortsätta vara verksamma genom att förvilla och dölja vem som faktiskt företräder bolaget. Om bristerna vid lämplighetsbedömningen i stället knyts till bolaget, dvs. den juridiska personen, kan bristerna inte avhjälpas enbart genom att byta ut de fysiska personerna.

Förvaltningen anser vidare att IVO löpande bör kontrollera juridisk person, verklig huvudman och styrelse och inte bara vid lämplighetsprövning i samband med tillståndsgivning och tillsyn.

Tillstånd ska kunna återkallas för verksamheter som är vilande

Förvaltningen ser ingen anledning till att vilande verksamheter ska behålla tillstånd under längre tid och är positiva till förslaget. Förvaltningen har i sin leverantörsuppföljning erfarenheter av misstänkt handel med vilande tillstånd via företagsförvärv. Även att

vilande tillstånd återaktiveras på tveksamma sätt, exempelvis att en utförare får sitt tillstånd för HVB barn och unga indraget men strax därefter startar upp en ny verksamhet, i samma lokaler, med ett sedan flera år tillbaka vilande tillstånd för boende för barn och unga LSS.

Utökad anmälningsskyldighet för kommuner

Förvaltningen ställer sig positiv till att kommunen får samma skyldigheter att anmäla in förändringar i egen anmälningspliktig verksamhet till omsorgsregistret som privata utförare. Förvaltningen framhåller dock att trots att IVO har underlättat anmälan av uppgifter via e-tjänst så skulle en översyn gällande vilka uppgifter som ska lämnas in vara önskvärt. Då ändringar i uppgifterna som lämnas kan ske snabbt så kan färre antal uppgifter medföra minskad administration för kommunen samtidigt som registret hålls uppdaterat och bidrar då till att underlätta tillsynsmöjligheten för IVO.

Förvaltningen för funktionsstöd

Förvaltningen ser positivt på flera av utredningens förslag men lämnar vissa synpunkter.

Sanktionsavgift vid brott mot villkoren i tillståndet att bedriva verksamhet

Förvaltningen är positiv till förslaget om sanktionsavgift vid underlåtelse att inhämta registerutdrag och har inga synpunkter på detta förslag. När det gäller sanktionsavgift om privata utförare som bryter mot villkoren som föreskrivs i verksamhetens tillstånd anser förvaltningen att det finns en risk med allt för strikta och snäva villkor i tillstånd då målgruppen kan ha flera skäl till behovet av en placering. Det kan innebära svårigheter att hitta en lämplig placering för den enskilde. Det kan vara svårt att inte blanda målgrupper när samma person kan ha flera olika svårigheter och behov. Detta kan också medföra att den enskilde behöver flytta och behöver då bryta upp från ett sammanhang som fungerar endast på grund av att tillståndet har ett snävt åldersintervall utan att den enskildes behov har förändrats. Möjligheterna till sanktionsavgift utifrån att utföraren brutit emot tillstånd i fråga om målgrupp behöver vara tydligt utformad.

Särskild avgift för ej verkställda beslut

I utredningen föreslås att den särskilda avgiften inte ska förändras utan kvarstå med rapportering var tredje månad. Förvaltningen för funktionsstöd anser att rapporteringens intervall bör förändras från var tredje månad till var sjätte månad för att minska onödig administration. Det är inte bara rapporteringen som tar tid utan även att svara på kompletterande uppgifter samt inkomma med underlag. Förvaltningen menar att ett utökat intervall inte skulle försämra rättssäkerheten för den enskilde då IVO fortsatt kontrollerar att insatser blir verkställda.

Förvaltningen instämmer med den bedömning IVO själva tidigare gjort gällande särskild avgift. IVO gjorde sammantaget bedömningen att särskild avgift hade haft en begränsad effekt eftersom den inte hade kunnat motverka de bakomliggande faktorer som styr kommunernas möjligheter att verkställa beslut inom skälig tid. När det till exempel gällde att verkställa beslut om boende handlade kommunernas svårigheter främst om brist på resurser, bristande planering och komplicerade byggprocesser samt att människor i högre grad vill kunna välja boende. När det gällde kontaktperson och kontaktfamilj bedömdes svårigheterna främst handla om att rekrytera och matcha individer. Förvaltningen menar att sanktionsavgiften skulle kunna upphävas och ersättas av IVO:s andra möjligheter att granska eller ingripa mot kommuner som inte planerar sina insatser eller verkställer dem.

Förvaltningen motsätter sig att beloppen för särskild avgift höjs och ser att redan nuvarande belopp är en stor ekonomisk belastning för kommunerna som redan har ett ekonomiskt ansträngt läge. Det finns idag inget belägg för att dröjsmål med att verkställa beslut uppstår av kostnadsbesparingsskäl och det kan därför inte anses vara rimligt att ytterligare tynga kommunernas ekonomi.

Lämplighetsprövning ska gälla även den juridiska personen

Förvaltningen ställer sig positiv till utredningens förslag om att lämplighetsprövning ska gälla även den juridiska personen. Förvaltningen anser dock att IVO löpande bör kontrollera juridisk person, verklig huvudman samt styrelse och inte enbart vid lämplighetsprövning i samband med tillstånd och tillsyn. Detta för att kunna upptäcka om förändringar har skett efter tillståndet är beviljat som medför en ny bedömning.

Skyldighet att anmäla väsentliga förändringar i egen verksamhet

Förvaltningen ställer sig positiv till att kommunen får samma skyldigheter att anmäla in förändringar i verksamheter till omsorgsregistret som privata utförare. Däremot vill förvaltningen framföra att trots att IVO har underlättat anmälan av uppgifter via e-tjänst så skulle en översyn gällande vilka uppgifter som lämnas in vara önskvärt.

Äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen

Äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen ser positivt på flera av utredningens förslag men lämnar vissa synpunkter.

Förslagen behöver klargöras i vissa avseenden då det finns en risk för oönskade bieffekter eller administrativa bördor som inte är proportionerliga mot de förväntade fördelarna. Förslagen som innebär att kommuner förväntas rapportera mer, som exempelvis förslaget att kommuner ska bli skyldiga att anmäla till IVO när de gör väsentliga förändringar i egen anmälningspliktig verksamhet, liksom när verksamheten upphör tillfälligt eller läggs ned, kan leda till en ökad administration. Anmälningsplikten kan leda till ökad byråkrati och administrativa kostnader om det inte tydliggörs för kommunerna vad som räknas som allvarliga brister. Ska till exempel allvarliga brister vara pågående för att anmälas? Är det relevant att anmäla allvarliga brister som åtgärdats? Vad ska IVO göra när anmälan kommit in; inleda tillsyn eller registreras anmälan i register för statistik inför riskbaserad tillsyn? Förvaltningen anser att det är viktigt att tydliggöra vad som räknas som allvarliga brister för att säkerställa att endast relevanta brister rapporteras i enlighet med syftet med anmälningsplikten. För att underlätta implementeringen av förslagen bör resurser och stöd ges till berörda parter.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömningar förutom förslaget om att särskild avgift ska vara kvar i sin nuvarande utformning. Övriga förslag bidrar till att öka den enskildes rättssäkerhet vid insatser inom socialtjänstens verksamheter genom att tillsynen blir mer effektiv. Om det blir lättare för IVO att neka tillstånd eller att återkalla tillstånd för oseriösa företag kan myndigheten även bidra till en sund konkurrens och till det brottsförebyggande arbetet. För att underlätta implementeringen av förslagen bör resurser och stöd ges till berörda parter. Stadsledningskontoret lämnar ett antal synpunkter vilka bör omhändertas i det fortsatta arbetet med förslagen.

Särskild avgift vid ej verkställda beslut

Frågan om särskild avgift har behandlats både i betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag och i nu aktuellt betänkandet.

Utredningen Framtidens socialtjänst har föreslagit att bestämmelserna om särskilda avgifter ska upphävas. Utredningen konstaterade att syftet med sanktionsåtgärderna i socialtjänstlagen är att bidra till att minska väntetiderna och på så sätt stärka rättssäkerheten för enskilda som beviljats insatser. Trots detta har väntetiderna inte gått ned sedan tiden för införandet av sanktionsavgifterna. Utredningen föreslog därför att det ska införas ett utökat ansvar för att kommunen ska planera sina insatser för enskilda. Göteborgs Stad yttrade sig över förslagen i betänkandet 2021-01-27 § 83 och tillstyrkte då utredningens förslag.

Nu aktuell utredning intar en annan ståndpunkt och framhåller att om kommunens åtagande är för tungt eller omöjligt så är det inte ett problem som bör lösas genom att ta bort ett verktyg för IVO. Att kommunerna har svårt att fullt ut påverka sina resurser, sin personaltillgång och samhällsutvecklingen är inte skäl för att avskaffa reglerna om särskild avgift. Utredningen framhåller att om den särskilda avgiften avskaffas är föreläggande det enda tillgängliga verktyget när en kommun inte verkställer ett beslut. Ett föreläggande har enligt utredningen inte samma kännbara verkan för kommunen som särskild avgift och det kan också ta längre tid att utkräva ansvar och för brukare att få sin insats. Därmed blir rättssäkerheten för enskilda sämre.

Stadsledningskontoret vidhåller den bedömning staden gjort i samband med yttrandet över betänkandet Hållbar socialtjänst - En ny socialtjänstlag om att bestämmelserna om särskild avgift bör upphävas. IVO har tidigare gjort bedömningen att särskild avgift har haft en begränsad effekt eftersom den inte har kunnat motverka de bakomliggande faktorer som styr kommunernas möjligheter att verkställa beslut inom skälig tid. Stadsledningskontoret menar att väntetiderna främst är ett planerings- och resursproblem och att särskild avgift inte ger tillräckligt stor effekt och därför framstår som omotiverad. Det ter sig obefogat att behålla en lagstiftning som efter en längre tid konstaterats inte nå sitt syfte, samtidigt som den bidrar till administration för IVO, kommunerna och domstolarna. Förfarandet har visat sig vara ett ineffektivt sätt att komma till rätta med ej verkställda beslut. Förslaget om en utökad planeringsskyldighet är bättre än reglerna om särskild avgift eftersom planeringsskyldighet skulle bidra till att komma till rätta med problemen med ej verkställda beslut. Risken att bli föremål för föreläggande måste antas kunna ha motsvarande påverkan som den särskilda avgiften. Ett beslut om särskild avgift tvingar inte fram verkställighet av ett särskilt beslut, till skillnad från ett beslut om föreläggande. Om det verktyg IVO hade att tillgå vid allvarliga dröjsmål var föreläggande borde detta därför, ur den enskildes perspektiv, inte anses ge sämre rättssäkerhet.

Stadsledningskontoret motsätter sig att beloppen höjs och menar att redan nuvarande belopp är en ekonomisk belastning för kommunerna. Det finns inget belägg för att dröjsmål med att verkställa beslut uppstår av kostnadsbesparingskäl och det kan därför inte anses vara rimligt att ytterligare höja beloppen.

Kommunernas rapportering av ej verkställda beslut

I utredningen föreslås att den särskilda avgiften inte ska förändras utan kvarstå med rapportering var tredje månad. Stadsledningskontoret anser i likhet med flera av remissinstanserna att rapporteringens intervall bör förändras från var tredje månad till var

sjätte månad. En sådan förändring minskar den administrativa bördan, möjliggöra en effektivare användning av resurser, samtidigt som nödvändig tillsyn och granskning av kommunerna bibehålls.

Sanktionsavgift vid underlåtelse att inhämta registerutdrag samt vid brott mot villkor som föreskrivs i verksamhetens tillstånd

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till förslagen om sanktionsavgift. Vad gäller förslaget om sanktionsavgift för privata utförare som bryter mot villkor i tillstånd beträffande målgrupp vill stadsledningskontoret dock lyfta fram de synpunkter förvaltningen för funktionsstöd samt socialförvaltning Sydväst framhåller gällande att nuvarande tillstånd i många fall lämnar ett stort utrymme för tolkning och att tillstånden ser olika ut, utifrån när i tid ett tillstånd utfärdats. För att kunna genomföra utredningens förslag behövs en likriktning av nuvarande tillstånd, samtidigt som det finns en risk med allt för strikta villkor i tillstånd. Platsbristen på SiS och initiala oklarheter kring den enskildes behov kan också innebära att förvaltningarna, för att lösa akuta situationer, tvingas placera personer i boenden vars tillstånd inte till fullo stämmer överens med utförarens tillstånd. Vid en strikt tolkning skulle det kunna innebära att utföraren bryter mot villkor i tillstånd i fråga om målgrupper samtidigt som alternativ för placering saknas. Utifrån vad som framförts ovan måste eventuella möjligheter till sanktionsavgift utifrån att utföraren brutit emot tillstånd i fråga om målgrupp vara tydligt utformade.

Utökad anmälningsskyldighet vid väsentliga förändringar i anmälningspliktig verksamhet

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till att kommunen får samma skyldigheter att anmäla in förändringar i egen anmälningspliktig verksamhet till omsorgsregistret som privata utförare. Det är dock önskvärt att kommunerna ges vägledning vad gäller den nya anmälningsskyldigheten. Lagstiftaren behöver beakta den administrativa bördan den nya skyldigheten innebär så att bara situationer som är motiverade utifrån syftet ska anmälas. IVO:s e-tjänst behöver också ses över så att de ändringar som ska anmälas kan lämnas snabbt och relativt enkelt.

Kommunerna ska vara skyldiga att anmäla till IVO om det finns anledning att anta att en enskild bedriver yrkesmässig verksamhet enligt socialtjänstlagen eller LSS utan tillstånd, om en tillståndshavares lämplighet för att bedriva sådan verksamhet kan ifrågasättas, eller om allvarliga brister uppmärksammas i utförandet av verksamheten.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till förslaget då detta kan antas bidra till att minska antalet oseriösa aktörer. Det är viktigt att uppgiftsskyldigheten är tydligt formulerad och tillräckligt vid för att relevanta uppgifter ska kunna lämnas till tillsynsmyndigheten. Vägledning kring vilka brister som kan anses vara allvarliga och vilka faktorer som kan påverka en tillståndshavares lämplighet kan komma att behövas för att uppgiftslämnandet ska få önskvärd effekt och inte leda till onödig byråkrati och administrativa kostnader.

Lämplighetsprövning ska uttryckligen gälla även den juridiska personen

Stadsledningskontoret är positiv till förslaget om att lämplighetsprövning ska gälla även den juridiska personen. Bolagets ägare och företrädare kan enkelt bytas ut när misskötsamhet upptäcks och då anses bristerna läkta. På så vis kan oseriösa verksamheter fortsätta vara verksamma genom att förvilla och dölja vem som faktiskt företräder bolaget. Om bristerna vid lämplighetsbedömningen i stället knyts till bolaget, dvs. den juridiska personen, kan bristerna inte avhjälpas enbart genom att byta ut de fysiska

personerna. Det blir lättare för IVO att återkalla tillstånd och göra sig av med oseriösa verksamheter.

Stadsledningskontoret anser vidare, i likhet med socialförvaltning Sydväst och förvaltningen för funktionsstöd, att IVO löpande bör kontrollera juridisk person, verklig huvudman och styrelse och inte bara vid lämplighetsprövning i samband med tillståndsgivning och tillsyn.

Tillstånd ska kunna återkallas för verksamheter som är vilande

Stadsledningskontoret ser ingen anledning till att vilande verksamheter ska behålla tillstånd under längre tid och är positiva till förslaget. Staden har i sin leverantörsuppföljning erfarenheter av misstänkt handel med vilande tillstånd via företagsförvärv. Även att vilande tillstånd återaktiveras på tveksamma sätt, exempelvis att en utförare får sitt tillstånd för HVB barn och unga indraget men strax därefter startar upp en ny verksamhet, i samma lokaler, med ett sedan flera år tillbaka vilande tillstånd för boende för barn och unga LSS.

Granska kommuners avtalsuppföljning genom tillsyn och ge vägledning om avtalens innehåll

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömning att IVO inte bör ha i uppgift att granska hur kommuner följer upp avtal som de har ingått med privata utförare om att utföra verksamhet inom socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. Förslaget att staten bör bidra med stöd till kommunerna för alla delar i upphandlingsprocessen genom att Upphandlingsmyndigheten utvecklar sitt stöd för vård och omsorg är enligt stadsledningskontoret mer ändamålsenligt.

Ansvaret för att motverka välfärdsbrottlighet är fördelat på flera aktörer. Viktiga delar för kommunerna är bland annat väl genomförda upphandlingar och effektiv avtalsuppföljning för att förhindra att oseriösa utförare ges möjlighet att bedriva verksamhet.

Stadsledningskontoret välkomnar utredningens förslag om sektorsanpassat stöd för upphandlingsprocessen.

Kommunikation av rättsliga bedömningar

Det är positivt att IVO har en inriktning mot att bli en tydligare tillsynsmyndighet och stadsledningskontoret delar utredningens inställning att det är viktigt att IVO och Socialstyrelsen samverkar i sin kommunikation. Även om det inte ingår i IVO:s roll att allmänt stödja verksamheter eller ge konsultativa råd i enskilda fall menar stadsledningskontoret att det skulle vara till gagn för offentliga och privata aktörer, och därmed även brukarna, om IVO tydligare kommunicerar rättsliga bedömningar som myndigheten gör så att myndighetens ställningstaganden är kända och berörda aktörer kan dra lärdom av dessa.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har tillsyn över bland annat socialtjänst och verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. IVO ger även tillstånd till enskild verksamhet som omfattas av tillståndsplikt enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller LSS. Det gäller bland annat hemtjänst, olika typer av hem för vård eller boende och personlig assistans.

Utredningen har haft i uppdrag att analysera och ta ställning till om IVO behöver bättre förutsättningar för sin tillsyn över socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. Det inkluderar myndighetens förutsättningar att hindra olämpliga privata utförare från att bedriva omsorgsverksamhet. Så kallad välfärdsbrottslighet uppmärksammas allt mer i vård- och omsorgssektorn.

I utredningens uppdrag ingår också att närmare analysera några förslag som rör IVO:s tillsyn som utredningen Framtidens socialtjänst lämnade i sitt slutbetänkande *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag* (SOU 2020:47). Direktivets avgränsning till socialtjänst och LSS innebär att våra analyser inte omfattar IVO:s tillsyn över hälso- och sjukvård.

Statens tillsyn är viktig och behöver goda förutsättningar

Statlig tillsyn har en viktig funktion på många samhällsområden. Tillsynsmyndigheterna kontrollerar att de som är föremål för tillsyn följer lagstiftningen och ingriper mot konstaterade brister med olika typer av sanktioner. Tillsyn bidrar till att värna enskildas rättigheter och ge medborgarna insyn i hur olika verksamheter fungerar.

Statens tillsyn över socialtjänstens verksamheter är av stor vikt för barn och unga, äldre och personer med funktionsnedsättning samt andra utsatta som behöver stöd eller omsorg. Tillsynen syftar

till att granska att omsorgen är säker, har god kvalitet och bedrivs enligt lagar och andra föreskrifter. Det är viktigt att IVO:s tillsyn fungerar väl och fångar upp väsentliga risker för enskilda. IVO behöver därför ha tillförlitlig basinformation om tillsynsobjekten och behöver även få in upplysningar och tips som underlag för sina riskbedömningar. IVO behöver även en variation av effektiva verktyg för att kunna ingripa mot olika typer av brister och missförhållanden. Sanktionerna ska vara proportionerliga men de ska också vara kännbara när granskade verksamheter bryter mot reglerna.

Omsorgsregistret är centralt för tillsynen

IVO:s omsorgsregister är en viktig utgångspunkt för tillsynen. Det innehåller uppgifter om en stor del av alla de huvudmän och verksamheter som myndigheten har tillsyn över. Uppgifterna i registret utgör grund för den årliga tillsynen av alla hem eller boenden för barn och unga och för olika typer av egeninitierad tillsyn, till exempel nationella eller tematiska tillsynsinsatser. Registret innehåller de offentliga verksamheter som omfattas av anmälningsplikt och de verksamheter i privat regi som omfattas av tillståndsplikt. Nästan 17 000 verksamheter är registrerade. De allra flesta offentliga verksamheter drivs av kommuner, men här ingår också de hem som Statens institutionsstyrelse driver. Ungefär en tredjedel av verksamheterna i registret drivs i privat regi eller på entreprenad. Aktiebolag är den vanligaste associationsformen bland de cirka 2 600 organisationer som har tillstånd.

IVO:s beslut och nuvarande möjligheter att ingripa

I socialtjänstlagen och LSS definieras tillsyn som granskning av att en verksamhet uppfyller krav och mål enligt lagar och andra föreskrifter samt beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter. Vad som är en brist i utförandet av en verksamhet eller i myndighetsutövningen beror alltså på vad som föreskrivs i regelverket.

Efter en inspektion fattar IVO ett beslut där det framgår om myndigheten har konstaterat några brister eller inte, och vad bristerna i så fall består i. I en del av dessa beslut med brister begär IVO att huvudmannen för verksamheten ska återredovisa vilka åtgärder

som huvudmannen har vidtagit eller planerar att vidta med anledning av de påtalade bristerna. Dessa tillsynsbeslut syftar alltså till frivillig rättelse och innebär inget formellt ingripande från IVO:s sida.

Vid missförhållanden som har betydelse för enskildas möjligheter att kunna få de insatser som de har rätt till kan IVO ingripa genom att besluta om ett föreläggande om att avhjälpa missförhållandet. Ett föreläggande kan förenas med vite. Under vissa förutsättningar kan IVO besluta om att återkalla ett tillstånd att bedriva verksamhet, oftast efter att ha genomfört en ny lämplighetsprövning av verksamhetens ägare och ledning. För verksamheter i offentlig regi och privat regi som inte kräver tillstånd kan IVO besluta om att förbjuda fortsatt verksamhet.

IVO kan enligt särskilda regler ansöka om att en förvaltningsdomstol ska döma ut en sanktionsavgift kallad särskild avgift. Det gäller om en kommun inte inom skälig tid tillhandahåller bistånd enligt socialtjänstlagen eller en insats enligt LSS som en person har rätt till enligt ett biståndsbeslut eller en dom. IVO:s handläggning och bedömning av om väntetiden i det enskilda fallet ska anses oskälig baseras på uppgifter som kommunen rapporterar till IVO. Det är uppgifter om bifallsbeslut som kommunen inte har verkställt inom tre månader.

Granskade verksamheter åtgärdar i regel påtalade brister

En uppgift för utredningen har varit att undersöka hur och inom vilken tid som granskade verksamheter åtgärdar de brister som IVO har påtalat. Det finns inget entydigt svar på den frågan. Det visar vår analys av IVO:s verksamhetsstatistik och cirka 400 beslut i tillsynsärenden samt våra intervjuer med IVO:s personal. I sammanhanget har vi också undersökt hur IVO använder sina möjligheter till ingripande.

Statistiken visar att IVO fann någon form av brist i en tredjedel av tillsynsbesluten 2019–2022. Det finns inget som tyder på att det generellt sett skulle vara fler eller större brister i verksamheter som drivs i privat regi än i offentlig regi. Bara i knappt vart tionde beslut begärde IVO att den granskade verksamheten skulle återredovisa hur man avsåg att åtgärda angivna brister. IVO har först de senaste åren börjat använda sina ingripandemöjligheter i större omfattning.

Det gäller framför allt att återkalla tillstånd, men även att ingripa med föreläggande.

Analysen av IVO:s tillsynsbeslut under framför allt 2022 ger en bild av att de granskade verksamheterna i hög grad försöker åtgärda de brister som IVO har påtalat. IVO behöver alltså inte ingripa, utan det räcker att påtala bristerna och begära en återredovisning. Bristerna åtgärdas dessutom i mycket hög grad inom den svarstid som IVO har angett i beslutet, som i regel är 1–2 månader. Vanligen avslutas tillsynen därefter, eftersom de vidtagna eller planerade åtgärderna anses adekvata.

Det finns förstås undantag. En typ av verksamhet som inte sällan uppvisar återkommande allvarliga brister är de särskilda ungdomshemmen hos Statens institutionsstyrelse. Även när det gäller kommunernas myndighetsutövning förekommer det brister som de inte lyckas avhjälpa fullt ut, till exempel i samband med utredning av orosanmälningar där det misstänks att barn och unga utsätts för våld. I praktiken kan det vara svårt för IVO att ingripa. Det beror bland annat på de rättsliga begränsningar som gäller för föreläggande, vilka framgår av domstolspraxis. Det handlar bland annat om att ett föreläggande måste vara tillräckligt tydligt när det gäller att precisera vad som ska åtgärdas. Det räcker inte att hänvisa till vilka lagregler som måste följas.

IVO behöver fler verktyg och bättre möjligheter att ingripa

Även om det på det stora hela ser ut som att IVO:s tillsyn oftast resulterar i att noterade brister åtgärdas så anser utredningen att IVO behöver förbättrade möjligheter att ingripa på vissa områden. Föreläggande är fortsatt viktigt som pådrivande medel för att få verksamheterna att avhjälpa missförhållanden, men behöver kompletteras med ytterligare verktyg och tydligare lagstiftning i vissa delar. Det behövs bland annat i syfte att skydda barn och unga och för att bättre kunna möta behovet av att ingripa mot otillåtna verksamheter och olämpliga utförare.

Sanktionsavgift bör införas på två områden

Utredningen föreslår att IVO ska få möjlighet att ta ut sanktionsavgifter på två avgränsade områden där det är vanligt med återkommande brister och där konsekvenserna för placerade barn och unga kan bli allvarliga. Det ena fallet gäller när den som bedriver en verksamhet som står under IVO:s tillsyn enligt socialtjänstlagen eller LSS har brutit mot villkor som föreskrivs i verksamhetens tillstånd. Denna del av förslaget omfattar alltså enbart privata utförare. Det andra fallet är när huvudmannen före sin anställning av personal har underlåtit att kontrollera misstanke- och belastningsregister i enlighet med lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn. När det gäller LSS handlar det enbart om kontroll av belastningsregistret i enlighet med reglerna i lagen (2010:479) om registerkontroll av personal som utför vissa insatser åt barn med funktionshinder. Även en statlig utförare ska kunna åläggas sanktionsavgift. I denna del omfattar förslaget alltså alla offentliga och privata huvudmän.

När det gäller underlåtenhet att hämta in registerutdrag föreslår vi en avgift på 100 000 kronor per överträdelse. Avgiftens storlek är alltså känd på förhand vilket ger en god förutsebarhet. I rena undantagsfall kan avgiften sättas ned helt eller delvis om det finns synnerliga skäl.

När det gäller överträdelser av villkor i tillstånd föreslår vi ett tak för hur stor avgiften får bli i det enskilda fallet, högst 500 000 kronor. IVO bestämmer vilken avgift som är lämplig i det enskilda fallet med utgångspunkt i hur allvarlig överträdelsen är. Myndigheten måste då också ta hänsyn till att lika fall ska behandlas lika. Även den här sanktionsavgiften kan sättas ned helt eller delvis. Det gäller om överträdelsen i det enskilda fallet framstår som ringa eller ursäktlig eller om det annars framstår som oskäligt att ta ut full avgift.

IVO:s beslut ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Risken att drabbas av sanktionsavgift kan enligt vår bedömning på sikt komma att bidra till att reglerna efterlevs bättre.

Även staten ska kunna föreläggas vid vite

IVO förelägger inte verksamheter inom Statens institutionsstyrelse vid vite. Samtidigt visar IVO:s tillsyn att dessa verksamheter ofta har allvarliga och återkommande brister, även efter föreläggande. Mycket talar för att det behövs tydligt lagstöd för att det ska vara tillåtet att förelägga staten vid vite. Utredningen föreslår därför en uttrycklig bestämmelse om detta.

Lämplighetsprövning ska gälla även den juridiska personen

Utredningen anser att den lämplighetsbedömning som IVO gör i samband med en ägar- och ledningsprövning enligt socialtjänstlagen eller LSS uttryckligen ska omfatta den juridiska person som är sökande eller tillståndshavare. Nuvarande lagtext ger inte tydligt stöd för detta. Flera domstolar har också bedömt att prövningen inte kan avse den juridiska personen som sådan. En förtydligande lagändring har redan införts i skollagen (2010:800) och utredningen föreslår att samma ändring införs i socialtjänstlagen och LSS.

Syftet med att prövningen inte bara ska avse de personer som ingår i ägar- och ledningskretsen vid den aktuella tidpunkten är att underlätta för IVO att återkalla tillstånd vid till exempel bulvanförhållanden. Prövningen underlättas också när det finns misstanke om oegentligheter som inte kan kopplas till just de aktuella personerna utan till driften av verksamheten som sådan.

Olovliga verksamheter ska kunna förbjudas

En verksamhet är olovlig om den kräver tillstånd från IVO men bedrivs utan ett sådant. IVO har sett behov av att kunna vidta mer kraftfulla åtgärder mot olovliga verksamheter eftersom en polisanmälan oftast inte leder vidare. En olovlig verksamhet kan då fortsätta obehindrat. IVO har tidigare föreslagit för regeringen att myndigheten ska få förbjuda olovliga verksamheter. Utredningen gör samma bedömning som IVO när det gäller behovet av en sådan bestämmelse. Därför föreslår vi att IVO ska få möjlighet att omedelbart förbjuda en olovlig verksamhet som omfattas av tillståndsplikt enligt socialtjänstlagen eller LSS.

Tillstånd ska kunna återkallas för verksamheter som är vilande

Det förekommer att utförare som har tillstånd för en viss verksamhet enligt socialtjänstlagen eller LSS inte bedriver någon verksamhet under en kortare eller längre period. Det finns drygt 300 vilande verksamheter i IVO:s omsorgsregister. Vilande verksamheter kan ibland användas som brottsverktyg av oseriösa aktörer som har fått sitt tillstånd återkallat eller som inte har kunnat få tillstånd. För att förebygga missbruk bör en verksamhet med tillstånd inte kunna vara vilande under obegränsad tid. Utredningen föreslår därför att IVO ska kunna återkalla ett tillstånd att bedriva verksamhet enligt socialtjänstlagen eller LSS utan föregående föreläggande om tillståndet inte har utnyttjats under en sammanhängande tid av sex månader.

Bör bli straffbart att bedriva LSS-verksamhet i strid med förbud

Utredningen föreslår att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett förbud om att bedriva verksamhet enligt LSS ska kunna dömas till böter. En motsvarande bestämmelse finns sedan lång tid tillbaka i socialtjänstlagen. Det saknas skäl att se annorlunda på behovet av en sådan regel i LSS.

Särskild avgift för ej verkställda beslut är fortsatt viktig för en effektiv tillsyn och enskildas rättssäkerhet

Utredningen Framtidens socialtjänst har föreslagit att avskaffa reglerna i socialtjänstlagen om särskild avgift vid biståndsbeslut som inte har verkställts inom skälig tid. Ett annat förslag är att kommunerna ska rapportera ej verkställda biståndsbeslut till kommunens revisorer, kommunfullmäktige och IVO var sjätte månad i stället för var tredje månad.

Utredningen har också föreslagit att kommunernas ansvar för att planera sina insatser ska utvidgas till att omfatta alla enskilda, inte bara äldre och personer med funktionsnedsättning. Några formella krav på formerna för planeringen har däremot inte angetts. Därutöver har utredningen föreslagit att socialnämnden ska få befogenhet att tillhandahålla vissa typer av insatser utan en föregående individuell behovsprovning. Det innebär att enskilda ska kunna vända sig

direkt till en kommunal eller privat utförare som erbjuder sådana insatser för kommunens räkning. Utföraren ska svara för att dokumentera hur insatsen genomförs.

Det finns flera goda skäl till eller intentioner med förslagen, men vi bedömer att de i flera delar kommer att ge IVO sämre möjligheter att utöva tillsyn och att ingripa vid brister. Vi ser också en risk för att enskildas rättssäkerhet kommer att påverkas negativt. Det gäller särskilt förslaget om att avskaffa särskild avgift.

Särskild avgift bör vara kvar och beloppsintervallet höjas

Varje år får ungefär en tredjedel av kommunerna betala särskild avgift, och då i regel med relativt låga belopp. En femtedel av kommunerna har inte fått betala någon särskild avgift under den åttaårsperiod som vi har studerat. Vi bedömer att särskild avgift används som det var tänkt, som ett yttersta påtryckningsmedel för att få kommunerna att verkställa besluten. Inget tyder på att IVO använder verktyget fel eller för ofta. Till exempel ansöker IVO inte om särskild avgift när den enskilde anses ha varit medvållande till dröjsmålet genom att tacka nej till en godtagbar insats.

Regelverket om särskild avgift framstår alltså som välfungerande och tjänar sitt syfte. Om reglerna avskaffas leder det till att rättssäkerheten för enskilda försämrats, vilket flera remissinstanser också har påtalat. Föreläggande är i det här sammanhanget det enda ingripandeverktyg som IVO kan använda i stället för särskild avgift. Föreläggande fyller inte samma funktion som avgiften och saknar även det vinsteliminierande inslag som kännetecknar särskild avgift.

Framtidens socialtjänst har ansett att IVO ska granska kommunernas planering av insatser på kommunövergripande nivå, hellre än att ingripa på individnivå. Även om en sådan granskning skulle visa att en kommun har gjort en dålig planering, skulle det bli svårt för IVO att ingripa eftersom det saknas specifika regler om hur planeringen ska gå till. En sådan tillsyn blir mindre effektiv. Sammantaget saknas därmed bra alternativ till särskild avgift. Fördelarna med särskild avgift och rapportering till IVO av ej verkställda beslut är extra tydliga när man jämför med möjligheterna till individtillsyn av insatser utan föregående behovsprövning. I det fallet finns inget biståndsbeslut att utgå ifrån för att bedöma när ett oskäligt dröjsmål ska

anses ha inträffat, om det ens kan vara fråga om oskäligt dröjsmål när det inte finns något beslut. IVO kommer heller inte att få veta att ett dröjsmål har inträffat. Särskild avgift kan alltså inte tillämpas vid insatser utan behovsprövning.

Vi ifrågasätter inte att kommunerna har utmaningar när det gäller ekonomi och personalförsörjning, vilket kan påverka deras möjligheter att tillhandahålla insatser utan oskäligt dröjsmål. Men dessa problem bidrar man inte till att lösa genom att avskaffa särskild avgift. Däremot försämrar man rättssäkerheten för enskilda. Utredningen anser alltså att särskild avgift inte bör avskaffas.

Utredningen föreslår att beloppsgränserna i både socialtjänstlagen och LSS ska höjas till att motsvara dagens penningvärde. Det innebär att den nedre gränsen ska höjas från 10 000 kronor till 15 000 kronor och den övre gränsen från 1 000 000 kronor till 1 500 000 kronor.

Rapporteringen av ej verkställda beslut bör inte ändras

Förslaget om att ändra periodiciteten i kommunernas rapportering av ej verkställda beslut från var tredje till var sjätte månad har också mötts av kritik från flera remissinstanser. Vi bedömer att en något minskad administrativ börda för kommunerna genom en sådan förändring inte uppväger nackdelarna. Det finns risk för att färre rapporteringstillfällen leder till att enskilda får vänta längre på att insatser ska verkställas. Det skulle försämma deras rättssäkerhet. Våra kommunintervjuer tyder också på att rapporteringen inte är särskilt betungande för kommunerna. De måste ändå följa upp och ha kontroll över sina beslut. IVO har nyligen gjort förändringar i sin e-tjänst som förenklar kommunernas rapportering och som även har bidragit till ett minskat behov för IVO att begära yttranden från kommunerna. Vi anser därför att dagens regler bör kvarstå oförändrade.

Utökad anmälningsskyldighet för kommuner ger bättre underlag för IVO:s tillsyn och riskanalyser

Det är av stor betydelse för IVO:s tillsyn och riskanalyser att omsorgsregistret innehåller korrekta och aktuella uppgifter om verksamheterna. IVO har länge haft problem med registrets kvalitet. Privata utförare med tillstånd är skyldiga att anmäla förändringar i sin verksamhet till IVO. Motsvarande skyldighet gäller inte för kommuner. De är bara skyldiga att anmäla nystartade verksamheter. Det är också viktigt för IVO att bli underrättade om en kommun har uppmärksammat eller misstänker att en anlitad enskild utförare är olämplig på något sätt, liksom om kommunen har uppmärksammat allvarliga brister i utförandet av verksamheten. Utredningen föreslår därför en utökad anmälningsskyldighet för kommunerna i dessa två avseenden.

Skyldighet att anmäla väsentliga förändringar i egen verksamhet

Utredningen föreslår att kommuner ska bli skyldiga att anmäla till IVO när de gör väsentliga förändringar i egen anmälningspliktig verksamhet, liksom när verksamheten upphör tillfälligt eller läggs ned. Vad som är en väsentlig förändring kan inte uttömmande anges i lagen men kan handla om ändringar i fråga om vilken verksamhet som ska bedrivas, för vilka grupper verksamheten är avsedd, byte av föreståndare för verksamheten eller byte av lokaler. Kommunen ska göra en sådan anmälan inom en månad från det att förändringen har genomförts.

Skyldighet att anmäla vissa förhållanden hos en privat utförare

Utredningen har analyserat fördelar och nackdelar med att införa en skyldighet för kommuner att anmäla till IVO när kommunerna gör förändringar i sina avtal med enskilda utförare, till exempel när de häver ett avtal. Av flera skäl anser vi att det inte är ändamålsenligt att knyta en anmälningsskyldighet till vad en part vidtar för åtgärder inom ramen för ett avtalsförhållande. I stället har vi utgått från en bestämmelse om anmälningskyldighet i LSS som rör personlig assistans, och föreslår att den ska utvidgas och införas även i socialtjänst-

lagen. Kommunens anmälningsskyldighet ska enligt vårt förslag omfatta tre situationer. En sådan situation är om det finns anledning att anta att en enskild bedriver yrkesmässig verksamhet enligt socialtjänstlagen eller LSS utan tillstånd. En annan situation är om det kan ifrågasättas om en tillståndshavare är lämplig att bedriva sådan verksamhet. En tredje situation är om kommunen uppmärksammar allvarliga brister i utförandet av verksamheten. Vi bedömer att några nya sekretessbestämmelser inte kommer att behövas.

IVO bör inte granska kommunernas avtalsuppföljning eller ge vägledning om avtalens innehåll

Kommunerna bestämmer i vilken utsträckning de vill anlita privata utförare i socialtjänsten. År 2022 köpte kommunerna vård och omsorg för 51 miljarder kronor. Många kommuner har en liten andel privat verksamhet medan andra har köpt tjänster för upp emot 65 procent av sina totala kostnader för vård och omsorg. När kommunen har lagt ut omsorg på en privat utförare är den också skyldig att följa upp verksamheten. Syftet är i huvudsak att säkerställa att kommunen får det som man har beställt och betalar för samt att omsorgen håller avtalad kvalitet. Genom att ställa tydliga och relevanta krav i upphandlingen, ha en systematisk avtalsuppföljning och vid behov vidta avtalsrättsliga åtgärder kan kommunerna även bidra till sund konkurrens och minskad risk för välfärdsbrott. Men ambitionsnivån och systematiken i avtalsuppföljningen skiljer sig åt mellan kommunerna.

Utredningen har analyserat om IVO ska ha i uppgift att genom tillsyn granska hur kommunerna kontrollerar och följer upp sina avtal med privata utförare inom socialtjänsten och LSS och vad myndigheten har för möjligheter att ge kommuner råd och vägledning om avtalens innehåll. Vi bedömer att IVO inte bör ha i uppgift att granska hur kommuner följer upp de civilrättsliga avtal som de har ingått med privata utförare på dessa områden. IVO bör inte heller ha i uppgift att ge kommuner råd och vägledning om avtalens innehåll.

Upphandlingsmyndigheten bör utveckla stödet till kommunerna

Många kommuner efterfrågar stöd vid upphandling och avtalsutformning och för att förhindra välfärdsbrott. Kommunerna efterfrågar sådant stöd främst från andra än IVO. Genom Upphandlingsmyndigheten bidrar staten redan i dag med kunskap och stöd för kommunernas upphandlingsprocess. Vi föreslår därför att regeringen ger Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att uppdatera och utveckla tidigare framtaget stöd för vård- och omsorgssektorn i samverkan med IVO, Ekobrottsmyndigheten och Sveriges kommuner och regioner med flera aktörer.

Kvalitetsgranskning skulle kunna komplettera tillsynen

Tillsyn är kontroll av regelefterlevnad. Tillsynens syfte är därmed inte att bidra till verksamheternas lärande och utveckling, även om den ibland får sådan effekt. I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9) definieras kvalitet som att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten enligt lagar och andra föreskrifter om hälso- och sjukvård, socialtjänst, stöd och service till vissa funktionshindrade och beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter. Det här kvalitetsbegreppet anknyter till tillsynsbegreppet och stämmer inte med vad man vanligen menar med kvalitet, och uppfattningen om att något kan vara av högre eller lägre kvalitet. Socialtjänsten är dessutom ett område som präglas av ramlagstiftning med få uttryckliga krav på verksamheterna. Det här gör att en del granskade verksamheter upplever att tillsynen inte ger så mycket lärande, eftersom den inriktas enbart på om de har brutit mot regelverket eller ej. Även för andra som undrar om en viss verksamhet är bra, kan en sådan granskning framstå som väl enkel.

Statlig kvalitetsgranskning är en granskningsform som finns hos till exempel Skolinspektionen. Kvalitetsgranskning ger möjlighet för den granskande myndigheten att både granska och uttala sig om olika nivåer av kvalitet. Kvalitetsgranskning bedöms på ett annat sätt än tillsyn bidra till verksamhetsutveckling och lärande hos de granskade verksamheterna. Genom att resultaten publiceras i granskningsrapporter kan de spridas till en vidare krets. Sådan granskning

kan också vara ett alternativ när tillsyn inte är effektivt, till exempel när det saknas uttryckliga regler att grunda tillsynen på.

Utredningen anser att IVO bör ges möjlighet att utföra statlig kvalitetsgranskning som ett komplement till sin tillsyn. Men först behöver ett antal frågor utredas närmare. Vi föreslår därför att IVO och Socialstyrelsen får ett gemensamt regeringsuppdrag om att utreda förutsättningarna för att införa kvalitetsgranskning inom socialtjänsten, men även inom hälso- och sjukvården.

Datum: 2024-08-15

Ärendenummer: SLK-2024-00560

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: s.sof@regeringskansliet.se

Diarienummer: S2024/00953

Göteborgs Stads yttrande över betänkandet En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25)

Övergripande bedömning

Göteborgs Stad delar utredningens bedömningar förutom vad avser förslaget om att särskild avgift ska vara kvar i sin nuvarande utformning. Övriga förslag bidrar till att öka den enskildes rättssäkerhet vid insatser inom socialtjänstens verksamheter genom att tillsynen blir mer effektiv. Om det blir lättare för IVO att neka tillstånd eller att återkalla tillstånd för oseriösa företag kan myndigheten även bidra till en sund konkurrens och till det brottsförebyggande arbetet. För att underlätta implementeringen av förslagen bör resurser och stöd ges till berörda parter. Göteborgs Stad lämnar ett antal synpunkter vilka bör omhändertas i det fortsatta arbetet med förslagen.

Särskild avgift vid ej verkställda beslut

Frågan om särskild avgift har behandlats både i betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag och i nu aktuellt betänkandet.

Utredningen Framtidens socialtjänst har föreslagit att bestämmelserna om särskilda avgifter ska upphävas. Utredningen konstaterade att syftet med sanktionsåtgärderna i socialtjänstlagen är att bidra till att minska väntetiderna och på så sätt stärka rättssäkerheten för enskilda som beviljats insatser. Trots detta har väntetiderna inte gått ned sedan tiden för införandet av sanktionsavgifterna. Utredningen föreslog därför att det ska införas ett utökat ansvar för att kommunen ska planera sina insatser för enskilda. Göteborgs Stad yttrande sig över förslagen i betänkandet 2021-01-27 § 83 och tillstyrkte då utredningens förslag.

Nu aktuell utredning intar en annan ståndpunkt och framhåller att om kommunens åtagande är för tungt eller omöjligt så är det inte ett problem som bör lösas genom att ta bort ett verktyg för IVO. Att kommunerna har svårt att fullt ut påverka sina resurser, sin personaltillgång och samhällsutvecklingen är inte skäl för att avskaffa reglerna om särskild avgift. Utredningen framhåller att om den särskilda avgiften avskaffas är föreläggande det enda tillgängliga verktyget när en kommun inte verkställer ett beslut. Ett föreläggande har enligt utredningen inte samma kännbara verkan för kommunen som särskild avgift och det kan också ta längre tid att utkräva ansvar och för brukare att få sin insats. Därmed blir rättssäkerheten för enskilda sämre.

Göteborgs Stad vidhåller den bedömning staden gjort i samband med yttrandet över betänkandet Hållbar socialtjänst - En ny socialtjänstlag om att bestämmelserna om särskild avgift bör upphävas. IVO har tidigare gjort bedömningen att särskild avgift har

haft en begränsad effekt eftersom den inte har kunnat motverka de bakomliggande faktorer som styr kommunernas möjligheter att verkställa beslut inom skälig tid. Göteborgs Stad menar att väntetiderna främst är ett planerings- och resursproblem och att särskild avgift inte ger tillräckligt stor effekt och därför framstår som omotiverad. Att behålla en lagstiftning som efter en längre tid konstaterats inte nå sitt syfte, samtidigt som den bidrar till administration för IVO, kommunerna och domstolarna ter sig obefogat eftersom förfarandet visat sig vara ett ineffektivt sätt att komma till rätta med ej verkställda beslut. Förslaget om en utökad planeringsskyldighet kan på ett bättre sätt än reglerna om särskild avgift, bidra till att komma till rätta med problemen med ej verkställda beslut. Risken att bli föremål för föreläggande måste antas kunna ha motsvarande påverkan som den särskilda avgiften. Ett beslut om särskild avgift tvingar inte fram verkställighet av ett särskilt beslut, till skillnad från ett beslut om föreläggande. Om det verktyg IVO hade att tillgå vid allvarliga dröjsmål var föreläggande borde detta därför, ur den enskildes perspektiv, inte anses ge sämre rättssäkerhet.

Göteborgs Stad motsätter sig att beloppen höjs och menar att redan nuvarande belopp är en ekonomisk belastning för kommunerna. Det finns inget belägg för att dröjsmål med att verkställa beslut uppstår av kostnadsbesparingsskäl och det kan därför inte anses vara rimligt att ytterligare höja beloppen.

Kommunernas rapportering av ej verkställda beslut

I utredningen föreslås att den särskilda avgiften inte ska förändras utan kvarstå med rapportering var tredje månad. Göteborgs Stad anser i likhet med flera av remissinstanserna att rapporteringens intervall bör förändras från var tredje månad till var sjätte månad. En sådan förändring minskar den administrativa bördan, möjliggöra en effektivare användning av resurser, samtidigt som nödvändig tillsyn och granskning av kommunerna bibehålls.

Sanktionsavgift vid underlåtelse att inhämta registerutdrag samt vid brott mot villkor som föreskrivs i verksamhetens tillstånd

Göteborgs Stad ställer sig positiv till förslagen om sanktionsavgift. Vad gäller förslaget om sanktionsavgift för privata utförare som bryter mot villkor i tillstånd beträffande målgrupp vill Göteborgs Stad dock framhålla att nuvarande tillstånd i många fall lämnar ett stort utrymme för tolkning och att tillstånden ser olika ut, utifrån när i tid ett tillstånd utfärdats. För att kunna genomföra utredningens förslag behövs en likriktning av nuvarande tillstånd, samtidigt som det finns en risk med allt för strikta villkor i tillstånd. Platsbristen på SiS och initiala oklarheter kring den enskildes behov kan också innebära att förvaltningarna, för att lösa akuta situationer, tvingas placera personer i boenden vars tillstånd inte till fullo stämmer överens med utförarens tillstånd. Vid en strikt tolkning skulle det kunna innebära att utföraren bryter mot villkor i tillstånd i fråga om målgrupper samtidigt som alternativ för placering saknas. Utifrån vad som framförts ovan måste eventuella möjligheter till sanktionsavgift utifrån att utföraren brutit emot tillstånd i fråga om målgrupp vara tydligt utformade.

Utökad anmälningsskyldighet vid väsentliga förändringar i anmälningspliktig verksamhet

Göteborgs Stad ställer sig positiv till att kommunen får samma skyldigheter att anmäla in förändringar i egen anmälningspliktig verksamhet till omsorgsregistret som privata utförare. Det är dock önskvärt att kommunerna ges vägledning vad gäller den nya anmälningsskyldigheten. Lagstiftaren behöver beakta den administrativa bördan den nya skyldigheten innebär så att bara situationer som är motiverade utifrån syftet ska anmälas. IVO:s e-tjänst behöver också ses över så att de ändringar som ska anmälas kan lämnas snabbt och relativt enkelt.

Kommunerna ska vara skyldiga att anmäla till IVO om det finns anledning att anta att en enskild bedriver yrkesmässig verksamhet enligt socialtjänstlagen eller LSS utan tillstånd, om en tillståndshavares lämplighet för att bedriva sådan verksamhet kan ifrågasättas, eller om allvarliga brister uppmärksammas i utförandet av verksamheten. Göteborgs Stad ställer sig positiv till förslaget då detta kan antas bidra till att minska antalet oseriösa aktörer. Det är viktigt att uppgiftsskyldigheten är tydligt formulerad och tillräckligt vid för att relevanta uppgifter ska kunna lämnas till tillsynsmyndigheten. Vägledning kring vilka brister som kan anses var allvarliga och vilka faktorer som kan påverka en tillståndshavares lämplighet kan komma att behövas för att uppgiftslämnandet ska få önskvärd effekt och inte leda till onödig byråkrati och administrativa kostnader.

Lämplighetsprövning ska uttryckligen gälla även den juridiska personen

Göteborgs Stad är positiv till förslaget om att lämplighetsprövning ska gälla även den juridiska personen. Bolagets ägare och företrädare kan enkelt bytas ut när misskötsamhet upptäcks och då anses bristerna läkta. På så vis kan oseriösa verksamheter fortsätta vara verksamma genom att förvilla och dölja vem som faktiskt företräder bolaget. Om bristerna vid lämplighetsbedömningen i stället knyts till bolaget, dvs. den juridiska personen, kan bristerna inte avhjälpas enbart genom att byta ut de fysiska personerna. Det blir lättare för IVO att återkalla tillstånd och göra sig av med oseriösa verksamheter.

Göteborgs Stad anser vidare att IVO löpande bör kontrollera juridisk person, verklig huvudman och styrelse och inte bara vid lämplighetsprövning i samband med tillståndsgivning och tillsyn.

Tillstånd ska kunna återkallas för verksamheter som är vilande

Göteborgs Stad ser ingen anledning till att vilande verksamheter ska behålla tillstånd under längre tid och är positiva till förslaget. Staden har i sin leverantörsuppföljning erfarenheter av misstänkt handel med vilande tillstånd via företagsförvärv. Även att vilande tillstånd återaktiveras på tveksamma sätt, exempelvis att en utförare får sitt tillstånd för HVB barn och unga indraget men strax därefter startar upp en ny verksamhet, i samma lokaler, med ett sedan flera år tillbaka vilande tillstånd för boende för barn och unga LSS.

Granska kommuners avtalsuppföljning genom tillsyn och ge vägledning om avtalens innehåll

Göteborgs Stad delar utredningens bedömning att IVO inte bör ha i uppgift att granska hur kommuner följer upp avtal som de har ingått med privata utförare om att utföra verksamhet inom socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. Förslaget att staten bör bidra med stöd till kommunerna för alla delar i upphandlingsprocessen genom att Upphandlingsmyndigheten utvecklar sitt stöd för vård och omsorg är enligt Göteborgs Stad mer ändamålsenligt.

Ansvaret för att motverka välfärdsbrottlighet är fördelat på flera aktörer. Viktiga delar för kommunerna är bland annat väl genomförda upphandlingar och effektiv avtalsuppföljning för att förhindra att oseriösa utförare ges möjlighet att bedriva verksamhet. Göteborgs Stad välkomna utredningens förslag om sektorsanpassat stöd för upphandlingsprocessen.

Kommunikation av rättsliga bedömningar

Det är positivt att IVO har en inriktning mot att bli en tydligare tillsynsmyndighet och Göteborgs Stad delar utredningens inställning att det är viktigt att IVO och Socialstyrelsen samverkar i sin kommunikation. Även om det inte ingår i IVO:s roll att allmänt stödja verksamheter eller ge konsultativa råd i enskilda fall menar Göteborgs Stad att det skulle vara till gagn för offentliga och privata aktörer, och därmed även brukarna, om IVO tydligare kommunicerar rättsliga bedömningar som myndigheten gör så att myndighetens ställningstaganden är kända och berörda aktörer kan dra lärdom av dessa.

Göteborgs kommunstyrelse